

La nacionalitat dins dels estudis universitaris

Alan WARD i KOECK

Molts tenim una visió una mica idealista de la universitat. Aquesta institució hauria de tenir un paper de cercador i difusor desinteressat de la universalitat del coneixement. Consideracions tristament materials com les finances necessàries per fer funcionar tal organisme no haurien de tenir un paper rellevant en aquesta visió certament idealitzada de la recerca i dels estudis superiors. La història ens diu que va ser així durant un temps al Museion d'Alexandria, biblioteca associada al famós far i que va ser de les primeres institucions a tenir un paper que nosaltres reconixeriem com a universitari. Però la vida real dels últims anys ens ha recordat diverses vegades que existeixen, i que s'han de tenir en compte les contingències econòmiques que pesen sobre la vida universitària.

En aquesta jornada que enguany tracta de la nacionalitat en general, i més concretament de l'andorrana, voldria investigar un segon factor no sempre divergent del purament econòmic, i que seria la contingència de nacionalitat referent als estudis universitaris i més enllà a la carrera de l'investigador. Tenim la sort de viure en un estat ben petit en què, d'una banda, abunden les persones de nacionalitats diferents –i no únicament l'andorrana–, i de l'altra disposem també de més opcions universitàries del que hom podria trobar en el marc d'un estat més gran i amb menys fronteres. En aquesta breu intervenció, intentaré enfocar la qüestió de la relació entre nacionalitat i estudis universitaris des de tres punts de vista: del punt de vista de la nacionalitat de la universitat, del de la nacionalitat de la persona, i del de la nacionalitat del títol universitari. En acabat, també voldria intentar tractar la pregunta de saber si ens trobem en una situació ideal en què el factor nacionalitat no influeix sobre la trajectòria universitària, o al contrari el nostre document d'identitat sí que hi té repercussions.

La nacionalitat de la universitat

La pregunta típica que es plantegen els nostres alumnes de batxillerat, com també els seus pares, és a quina universitat anar. Una vegada feta la tria de la branca del coneixement o àdhuc de la carrera que voldrien cursar, es troben davant d'una tria que es pot plantejar en termes geogràfics (quin país? quina ciutat?) o bé d'institució (quina universitat concreta en una ciutat

que, com Barcelona o Tolosa, en té diverses?) Concretament, en molts casos entre les seves opcions es poden trobar universitats:

- a França.
- a l'Estat espanyol, que sovint, però no sempre, vol dir a Catalunya.
- en llocs més llunyans, com per exemple Anglaterra, els Estats Units o Suïssa.
- a Andorra mateix, que té actualment una oferta universitària notable per a una població de tan sols 70.000 habitants

D'entrada, ens cal demolar el mite que diu que, en última instància, totes les universitats valen. No és així, precisament pels condicionants econòmics. Si ens centrem amb consideracions purament econòmiques, no estranyarà a ningú que l'ensenyament universitari és una activitat que té un cost. Aquest cost varia substancialment segons les condicions concretes de docència –efectius a les aules, equipament, contractació de persones amb alt perfil mediàtic com a professors– però en termes molt generals podem proposar un interval de costos que aniria dels 90 € als 300 €, i això per cada crèdit cursat per un estudiant. En el sistema europeu (sistema ECTS), es considera que un estudiant a ple temps cursarà 30 crèdits per semestre, o 60 per curs complet. Resulta, doncs, fàcil determinar que cada estudiant universitari pot costar pel cap baix 10.000 € cada any. Els valors més típics serien a prop dels 10.000 € a les universitats de les nostres contrades, però bastant superiors en països de més cap al nord.

Sense anar més lluny, aquest potser seria un bon moment per fer dues reflexions. La primera és que, en un sistema d'ensenyament públic, generalment no pagarem la totalitat del que costa aquest servei. A l'Estat espanyol i a Catalunya, tot i que tinguem una impressió que les matrícules són elevades, en realitat l'estudiant paga tan sols una proporció del 30 al 35% del cost. A França, la proporció a càrrec de l'estudiant és encara inferior, del 10 al 15% del cost real. En altres estats, segons la seva política educativa la part a càrrec de l'estudiant és molt variable, i va des del 0% (gratuitat total) fins al 100% (es paga la totalitat del cost real). En aquest últim cas, però, generalment s'instaura un sistema de beques per intentar salvar la dificultat econòmica que pot suposar per a certes famílies.

La segona reflexió és macroeconòmica, en el sentit que, quan un estudiant d'Andorra se'n va a estudiar a fora, en realitat l'Estat d'acollida ens està subvencionant en certa manera la seva educació. Dit això, precisem de seguida que sens dubte aquest Estat també hi trobarà el seu interès, sigui pel fet que aquest estudiant possiblement es quedi en aquell país i s'integri en el teixit econòmic, o sigui pel fet que d'altres persones d'aquell Estat vinguin a Andorra a cursar estudis, dos fenòmens que s'han produït a bastament sobretot amb els estats més propers.

Tot i això, és força possible que la seva generositat tingui els seus límits. S'ha pogut comprovar en el cas d'antics països colonials o els països del nord d'Europa, gran receptors d'*immigració universitària* fins al punt de saturació del seu sistema. També en certa mesura seria el cas de Catalunya, destinació privilegiada d'estudiants universitaris del nord d'Europa en el moment de fer un intercanvi. La solució a aquest problema, si es pot dir així, ha estat aplicar preus diferenciats segons les circumstàncies de l'alumne. Dins Europa, el criteri delimitador entre els estudiants que pagaran el preu oficial i els que hauran d'abonar un preu superior (de vegades fins 3 a 4 vegades més alt) sol ser el de residència fiscal del mateix estudiant, o dels seus pares. Des del punt de vista de l'estudiant d'Andorra, la seva nacionalitat o més precisament la seva residència al nostre país pot, doncs, tenir un efecte clar quant a la tria de la universitat on cursarà

estudis. El fet que el nostre Estat hagi pogut subscriure o no un acord bilateral de tal manera que l'estudiant andorrà gaudeixi dels mateixos preus que els estudiants europeus pot ser un factor important a l'hora d'escollir en quin país estudiarem.

La nacionalitat de l'estudiant

De la mateixa manera, la nacionalitat del mateix estudiant també és important. Es presenten fins a quatre casos típics:

- l'estudiant de nacionalitat andorrana, resident, i que vol estudiar a Andorra;
- l'estudiant de nacionalitat andorrana que vol estudiar a l'estranger;
- l'estudiant resident, però sense nacionalitat andorrana, que vol estudiar a l'estranger, i
- l'estudiant no resident que vol estudiar a Andorra.

El primer cas no planteja dificultats –però és l'únic–. En tots els altres, cal tenir en compte el fet que estudiar en un país representa en la gran majoria dels casos el fet de viure-hi, encara que sigui de manera temporal. Per aquest motiu:

- els andorrans i residents a Andorra que vulguin estudiar a l'estranger hauran de complir amb la legislació d'immigració del país de recepció;
- els no-residents a Andorra que hi vulguin estudiar hauran de complir amb la legislació andorrana.

En molts casos, es tracta d'una legislació plenament compatible, que imposa una sèrie de requeriments semblants a l'estudiant: residir únicament amb l'objectiu de fer-hi els estudis, sense poder-hi treballar, i poder justificar una correcta cobertura sanitària i mitjans suficients per poder subsistir. S'entenen aquests condicionants perquè l'estudiant que es va acollir per fer estudis no acabi quedant al càrrec de la col·lectivitat del país de recepció.

Naturalment, en alguns casos les persones en aquest cas no presten suficient atenció a aquests aspectes legals. Posteriorment, poden arribar a tenir problemes per aquest motiu, sigui al moment de voler demanar un permís de residència, ja per treballar en el país de recepció, o bé en el moment de voler demanar beques o ajuts d'estudi que comportin un requisit de residència legal. El conegut programa *Erasmus* per incentivar els intercanvis en forma part.

La nacionalitat del títol universitari

D'entrada ens podem plantejar si un títol universitari té nacionalitat, fet que aniria directament en contra de la nostra idea original de la universitat del coneixement i del paper desinteressat de les universitats. Ara bé, cal que ens fixem que en els nostres països de dret romà no és la universitat que atorga el títol, sinó l'Estat. Així mateix, els altres estats no tenen en principi cap obligació de reconèixer la validesa del títol, a menys que s'hi hagin obligat mitjançant tractat internacional.

D'altra banda, el títol universitari té efectes, de la mateixa manera que en té la nacionalitat de la persona. Així, en un gran nombre d'estats l'accés a certes professions són reglades; seria el cas de les professions mèdiques o odontològiques, l'arquitectura, l'advocacia, la funció pública o les professions militars. Per totes aquestes professions, cada Estat pot imposar condicions

Exemple del nord d'Europa: Trinity College Dublin

Tuition	Student Contribution	Sports Centre Charge	USI Levy	Total Fees (€)
3.431	2.250	77	8	5.766

Tuition	Sports Centre Charge	USI Levy	Total Fees (€)
15,950	77	8	16,035

d'accés, que faran referència sigui a la nacionalitat de la persona mateixa, sigui al seu títol universitari.

Un dels factors que més va influir sobre aquest panorama va ser la Declaració de Bolonya del 1999, i el procés de convergència que el va seguir durant l'última dècada. Alguns dels seus efectes positius varen ser la

introducció d'un sistema comú que permetés calibrar els cursos universitaris, definint-ne els objectius en termes de *learning outcomes* –terme traduït al català, possiblement sense massa encert, com *competències*–. Així es vol anar fins a un sistema que permeti tenir una classificació comuna dels títols universitaris i de la progressió de l'estudiant al llarg de seu procés d'aprenentatge, que a seu torn hauria de facilitar la creació de ponts i passarel·les entre els diferents sistemes educatius.

Cal recordar que la Declaració de Bolonya no va ser iniciativa de la Unió Europea, sinó del Consell d'Europa. És per això que Andorra forma part d'aquest procés, des de l'any 2003.

Ara bé, també val la pena tenir present que aquest procés tracta únicament dels efectes acadèmics dels títols. En cap moment no pot entrar a regular-ne els efectes administratius. És per aquest motiu que no permet salvar les dificultats legals o administratives per accedir a una professió reglada. També cal tenir clar que tan sols es limita als estats que formin part del procés, cosa que exclou els Estats Units, l'Àfrica, l'Àsia i altres continents.

Finalment, val a dir que aquest procés ha rebut nombroses crítiques per diferents motius. Entre altres, es poden esmentar el fet que s'hagi aprofitat en alguns casos per introduir mesures que directament o indirectament varen acabar causant pujades de les tarifes universitàries i l'allargament de la durada dels estudis.

No confondre amb la tarja d'estudiant

Exemple més a prop de casa: Universitat Autònoma de Barcelona

3.1 Màsters no professionalitzadors: M1, M2, M3, M5 i M6		Preu del crèdit (€)					
		1a mat.	2a mat. (+1,625 vegades)	3a mat. (+1,75 vegades)	4a mat. (+1,875 vegades)	Reconegut / Adaptat (15%)	
Màsters no professionalitzadors (preu màxim)							
Anàlisi Econòmica / Economic Analysis		M5	65,00	105,63	113,75	121,88	9,75
Bioinformàtica per a la Genòmica i el Disseny de Fàrmacs							
3.4 Màsters universitaris per als estudiants estrangers no residents sense permís de residència permanent							
		Grau super.	1a mat.	2a mat. (+1,625 vegades)	3a mat. (+1,750 vegades)	4a mat. (+1,875 vegades)	Reconegut / Adaptat (15%)
Màsters no professionalitzadors coordinats per la UAB (preu màxim)		XI	113,00	183,63	197,75	211,88	16,95

Així, des del punt de vista de l'estudiant d'Andorra en podem recollir els efectes següents:

un títol universitari europeu no forçosament ens obrirà les portes a totes les professions, fins i tot dins Europa; un títol universitari d'un estat aliè al procés de Bolonya pot plantejar dificultats pel seu reconeixement, que per exemple seria el cas dels títols d'universitats dels Estats Units.

Conclusions: la nacionalitat influeix sobre la trajectòria universitària?

A través d'aquest estudi centrat successivament en les nacionalitats de la universitat, de la persona, i del títol universitari, hem vist que estem prou distants d'una situació ideal en què consideracions com la nacionalitat no haurien de tenir efectes sobre els estudis universitaris tant dels estudiants andorrans, com dels residents i els estudiants d'altres països del nostre

entorn. La nacionalitat de la universitat té els seus efectes, sobretot pel que fa al cost que pot representar per a l'alumne. La nacionalitat del mateix alumne s'ha de tenir en compte per al compliment de les condicions legals per poder residir al país en què es troba la universitat mentre duri els estudis –sovint sense poder-hi treballar–. I finalment, la nacionalitat del títol universitari també pot tenir els seus efectes, tant pel que fa a l'accés a certes professions regulades, com també per les dificultats del seu reconeixement si provés d'un país aliè al procés de Bolonya. En aquest context, i davant del repte que ens planteja aquest moment amb una població i unes perspectives econòmiques l'una i l'altra en situació de contracció, potser fóra necessari que, com a país, ens plantejem conjuntament quines necessitats concretes d'educació en l'àmbit universitari tenim per poder afrontar els reptes de l'endemà, i quines polítiques igualment molt concretes hem de posar en marxa. Liechtenstein és conegut per la seva indústria de les pròtesis dentals, i Luxemburg per la indústria i la banca. Tots dos també són coneguts pel seu producte interior brut, del voltant de 80 a 88 k\$ per any i *per capita* –mentre que el d'Andorra es deu situar més aviat pels volts del 37 k\$/*capita*. Potser el nostre camí ha de ser comparable a aquests, o potser ha de ser un altre. El que sí que podem tenir clar és que per aconseguir crear el nostre nínxol ecològic dins d'Europa, una de les condicions serà tenir una població suficientment formada.

Alan Ward i Koeck,
enginyer en Informàtica i màster en Programari Lliure
i professor de l'Escola Andorrana